

H S
S
07

Science, University and Society

Jönköping University
No. 2007 – 003

Interaktiv forskning och kunskapskultur

Presenterat vid HSS 07
Reviderad version, Augusti 2007

Leif Jonsson *

* Linköping University, HELIX Research & Innovation Centre and East Sweden
Municipality Research Centre, SE-601 74 Norrköping, Sweden.
leijo@isak.liu.se

Jönköping University
Box 1026
S - 551 11 Jönköping
Phone: +46 36 10 10 00
www.hj.se

Since 1999, Swedish universities organize a conference called *HSS* (Swedish acronym for *Högskolor och Samhälle i Samverkan* - in English: *Universities and society in collaboration*). The purpose is to improve our understanding and develop different forms of collaboration between academia, governmental institutions, business life and society.

This report series was started in connection to *HSS 07* (hosted by Jönköping university in 2007). The purpose of the series is to publish articles and reports that connect to various perspectives of collaboration between academia and the surrounding society. Published papers can either be reprints or unique publications. Contributions can be either in English or Swedish. The series is published through the Academic Archive On-line: www.diva-portal.org.

Interaktiv forskning och kunskapskultur. Reviderad version, augusti 2007.

Science, University and Society
© Author and Jönköping University

ISSN 1653 – 6010

Sammanfattning:

I artikeln diskuteras hur föreställningar om kunskap kan inverka på samverkan mellan människor från universitet/högskolor och människor från andra delar av samhället. Ett kunskaps sociologiskt perspektiv används i avsikt att utröna hur tänkande om kunskap kan vara socialt grundat. I texten visas att:

- *Föreställningar om kunskap kan förhindra och försvåra samarbete, men också stimulera och underlätta det.*
- *Samverkande individers föreställningar om kunskap kan påverkas av samverkansprocesser under förutsättning att samverkan sker under längre tid.*
- *Kunskapsföreställningars sociala bundenhet inte alltid kan förutses.*

Sammanfattningsvis leder diskussionen fram till att kunskaps sociologiska perspektiv kan öppna upp ögonen för förhållanden av vikt vid samverkan mellan människor från universitet och andra delar av samhället.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället betonas allt mer. Forskning och kunskapsutveckling ses från flera håll som en angelägenhet som inte bara är förbehållen universitet och högskolor utan även samhället i stort. Från universitetshåll tycks det finnas intentioner att öppna kunskapsproduktionen för aktörer utanför universitet och föra in bredare sociala perspektiv och normer i kunskaps genereringsprocesser (Melander 2006, sid. 108-109). Från svensk nationell officiell nivå anses dialog och samspel mellan forskning och praktik behöva både stimuleras och utvecklas (Prop. 2004/05: 80, sid. 10 och 181-182). Det finns alltså förväntningar på samverkan mellan å ena sidan människor verksamma inom akademiska miljöer och å andra sidan människor med sina dagliga hemvister utanför sådana miljöer.

Intresset för samverkan mellan forskning och praktik tycks med andra ord tillta samtidigt som det kan konstateras att ett flertal forskare under årens lopp har påtalat svårigheter att få till stånd sådan samverkan. Framför allt har man pekat på problematiken med att förena akademins behov av oberoende kritisk forskning med praktikens behov av att åstadkomma utveckling av vardagliga handlings system.¹ Påtalade svårigheter kan förstås som kommunikationssvårigheter mellan å ena sidan människor som i sin dagliga gärning i universitets- och högskolemiljöer har som sin primära uppgift att utveckla kunskap och medverka till lärande och å andra sidan människor som framför allt kan sägas vara användare av kunskap utanför akademiska miljöer. Av diskussionen får man ibland en känsla av att svårigheterna är socialt präglade på en slags systemnivå i bemärkelsen att universitets- och högskolemiljön ses som ett system, medan världen i övrigt ses som andra typer av system. Detta kan tolkas som om samverkan av det aktuella slaget handlar om möten mellan skilda och svårförenliga miljöer.

Det ovan sagda påminner om en diskussion som forskaren och författaren Charles Percy Snow förde vid ett föredrag, som hölls och publicerades 1959, då han uppmärksammade spänningen mellan det han kallade för "the scientists" och "the literary intellectuals", dvs. å ena sidan fysiker, naturvetare och matematiker och å andra sidan författare, litteraturvetare och kulturskribenter. Spänningarna

---

¹ Se exempelvis Argyris & Schön 1991, Gustavsen 1992, Toulmin 1996, Beinum 1998, Roos 1998, Svensson 2002, Gustavsen 2005, Kemmis 2005 och Svensson & Aagard Nielsen 2006.

mellan dessa båda grupper var enligt Snow påtaglig vid mitten av 1900-talet i dåtidens England, så påtaglig att kommunikationen mellan dem i stort sett var obefintlig. Snow myntade uttrycket ”de två kulturerna” för dessa båda grupper.

Emma Eldelin (2006) diskuterar i sin avhandling hur Snows begrepp har använts på olika sätt mellan 1959 och 2005 i svensk idédebatt. Ett tidigt användningssätt var att uppmärksamma förhållanden mellan olika bildningsideal och framför allt då mellan ett humanistiskt och ett naturvetenskapligt/tekniskt bildningsideal. Ett annat sätt handlade om naturvetenskapernas och teknikens relationer till kulturen och kulturdebatten. Ett tredje sätt som de ”de två kulturerna” har använts i den svenska debatten var för att diskutera förhållanden mellan olika vetenskapliga kulturer.² Ett exempel på det senare är Lars Ingelstams användning av begreppet kunskapskultur vid diskussion om skolans framtid och framför allt då förhållandet mellan skolkunskap och annan kunskap³. Han använder då begreppet kunskapskultur för att ”sammanfatta personer, inställningar, värderingar och vad som idag kallas nätverk” (Ingelstam 2004, sid. 56).

I denna artikel diskuteras hur samverkan med kunskapsbildande ambitioner mellan akademi och andra delar av samhället kan präglas av kunskapskulturella förhållanden och hur sådan samverkan kan påverka människors föreställningar om kunskap.

Det finns olika sätt att betrakta och benämna samverkan av det här aktuella slaget. Ibland talas det om samverkan mellan forskning och praktik. Uttrycket kan ge sken av att forskning inte är en praktik, vilket det ju också måste kunna betraktas som. Ett annat uttryck är samverkan mellan universitet/högskolor och det omgivande samhället. Det kan förstås som ett brett perspektiv på samverkan, som måhända sätter universitet och högskolor i centrum på ett sätt som kanske inte är en självklarhet för alla. Ibland talas det också om universitetets och högskolors tredje uppgift, vilket kan tolkas som att samverkan är en uppgift som finns vid sidan om de båda andra uppgifterna utbildning och forskning. Ett uttryck som har använts under en längre tid är aktionsforskning, vilket ibland ses som ett sätt att med hjälp av forskning medverka till handling (aktioner) och som därvid kanske inte alltid förväntas ha ambitioner att medverka till kunskapsbildning. Uttrycket interaktiv forskning verkar bli allt vanligare som uttryck för en ambition att vilja utveckla kunskap i samverkansprocesser med ömsesidiga, d.v.s. interaktiva, inslag (Svensson 2002).

Dessa exempel på benämningar på samverkan kan ses som uttryck för skilda fokuseringar och därmed på innehållsliga aspekter vad gäller samverkan. I detta arbete används ett brett perspektiv på samarbetet, eftersom ansatsen är förhållandevis öppen och utforskande.

Varför då uppmärksamma samverkan av detta slag utifrån ett kunskapskulturellt perspektiv? Bakom begreppet kunskapskultur finns en syn på kunskap som något som är socialt konstruerat och som i grunden är provisorisk och ofullbordad (McCarthy 1996). Begreppet betraktas ofta som en del av kunskapsociologin⁴, som ser verklighets- och kunskapsuppfattningar som relaterade till föränderliga sociala sammanhang (Berger & Luckmann 1967, Rigné 2007).

---

² I en essä i Dagens Nyheter (2006-12-02) diskuterar Sverker Sörlin bland annat vad C.P. Snow menade med ’de två kulturerna’ med anknytning till Emma Eldelins avhandling. Sörlin hävdar där att Snows föreläsning inte i första hand handlade om debatten mellan naturvetenskap och ”humanism” utan om ”den moderna världens framtid” och att denna i högre grad skulle vara betjänt av naturvetenskaplig och teknisk forskning och mindre av ”västerländsk kultur som tillät att konservativt bildningsgods stod i vägen för det politiskt sunda engagemanget i världsproblemen”.

³ I boken ”Kampen om kunskapen” definierar och behandlar Ingelstam sju kunskapskulturer; naturvetenskap, teknik, matematik. Samhällsvetenskap, humaniora och kultur, miljö samt ”informationssamhället”. Var och en av dessa kulturer belyses ur olika aspekter.

⁴ Begreppet kunskapsociologi anses ha myntats 1924 av den tyske filosofen Max Scheler, som dock ibland mer ses som en namngivare åt begreppet, medan andra, exempelvis Karl Mannheim och Émile Durkheim, har gett begreppet

Ett centralt inslag i kunskapssociologin är förhållandet mellan människors sociala tillvaro och människors tänkande. Detta fångas väl i uttrycket kunskapskultur som en sammansättning av två ord – kultur som uttryck för människors samhällliga existens (verklighet) respektive kunskap som uttryck för människors tänkande. Relationen mellan kunskap och samhälllig existens ses som något som förändras över tid och rum. Detta betyder i sin tur att verkligheten konstrueras socialt och att kunskapssociologin ser som sin uppgift att analysera de processer genom vilket detta sker.⁵

Allt sedan kunskapssociologins födelse i början på 1900-talet har det funnits två problemkomplex som löper som ledmotiv i dess utveckling. Det ena gäller rumsdimensionen, dvs. tänkandets sociala karaktär och rötter. Det andra problemkomplexet avser tidsdimensionen, dvs. förändring över tid i människors tänkande i relation till social tillvaro.⁶ (Rigné 2003)

Frågan om hur föreställningar om kunskap hänger samman med sociala miljöer kan därför delas upp i två delar – en som handlar om rumsdimensionen och en om tidsdimensionen.

Oavsett hur man benämner och ser på företeelsen samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället så finns frågor om kunskap och tänkande ständigt närvarande och dessutom i en spänningsfull relation med den sociala tillvaron. Ett kunskapssociologiskt perspektiv har mig veterligt inte använts för att belysa och diskutera kommunikationssvårigheter i samband med samverkan mellan akademi och andra delar av samhället.⁷ Det används här i en förhoppning om att kunna bidra till att uppdaga förhållanden av intresse och relevans.

Användning av ett kunskapssociologiskt perspektiv kan ses som ett sätt att betrakta tillvaron i stort – och i detta fall kunskap och samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället – som något som är i ständig rörelse och som konstrueras socialt och byggs upp av institutioner av olika slag. Samverkan av detta slag ses alltså som en social process i vilken aktörer möts med intresse för att utveckla och använda kunskap. Aktörerna betraktas som bärare av socialt präglade föreställningar om kunskap. De bär föreställningar om kunskap när de rör sig mellan å ena sidan de sammanhang där de normalt verkar och å andra sidan det eller de samverkanssammanhang som de är delaktiga i. Detta gör de över tid, vilket kan innebära att kunskapsföreställningar kan förändras, vilket i sin tur kan medföra att båda typerna av sammanhang kan påverkas.

1.2 Syfte, frågeställningar och innehåll

I denna artikel behandlas samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället utifrån ovan diskuterade betraktelsesätt. Syftet är att uppdaga kunskapskulturella förhållanden av vikt och relevans för samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället. Med kunskapskulturella förhållanden menas föreställningar om kunskap och hur sådana föreställningar är förankrade i mentala och handlingsmässiga strukturer hos individer och grupper av individer. Med hjälp av fördjupade insikter om sådana förhållanden kan samverkan av det aktuella slaget måhända underlättas.

---

innehåll. (Rigné 2007).

⁵ Peter Berger & Thomas Luckmann (1967, sid. 1) definierar begreppet ”verklighet” (reality) som ”a quality appertaining to phenomena that we recognize as having being independent of our own volition (we can not “wish them away”) och ”kunskap” (knowledge) som “the certainty that phenomena are real and that they possess specific characteristics”.

⁶ Det förtjänar i sammanhanget påpekas att kunskapssociologin, vilket framgår av definitionen, har en relativistisk syn på kunskap, vilket över tid har varit föremål för diskussion av exempelvis Mannheim (Rigné, 2007).

⁷ Frågor om kunskap och makt har diskuterats i samband med interaktiv forskning (se Gaventa & Cornwall 2005 och Park 2005).

För att uppnå syftet behandlas följande frågor:

- Vilka föreställningar om kunskap kan förekomma vid samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället och hur hänger de samman med kulturella sociala förhållanden?
- Hur präglas samverkansprocesser och kunskapskulturella förhållanden av tidsmässiga aspekter?

Den första frågan tar fasta på föreställningar om kunskap och deras relationer med sociala rumsliga förhållanden, den andra på processuella aspekter vid samverkansprocesser, d.v.s. kunskapskulturbegreppets tidsdimension.

Frågorna behandlas med hjälp av två sammanhang där det finns ambitioner att integrera forskning och utbildning med lärande och utveckling av förhållanden i praktiken. Det ena sammanhanget är ett formaliserat och avtalsreglerat samarbete mellan Linköpings universitet och Norrköpings kommun. Det andra sammanhanget handlar om en större tioårig samverkanssatsning (s.k. VINN Excellence Center) som stöds av VINNOVA och som sedan 2006 är etablerat vid Linköpings universitet i samverkan med ett tjugotal parter från näringsliv och offentlig sektor i ett så kallat partnerskap. Satsningen heter HELIX Research and Innovation Centre och handlar om att uppmärksamma rörlighet som drivkraft för lärande, hälsa och innovation i arbetslivet.

Från dessa sammanhang hämtas näring till behandling av frågorna i denna artikel. Två samtals-/intervjutillfällen används. Det ena är ett seminarium med cirka åttio deltagare som ägde rum den 9 november 2006 inom ramen för samarbetet mellan Linköpings universitet och Norrköpings kommun. Detta seminarium hade rubriken "Samarbete – Lätt och svårt!" och bestod i att ett antal personer representerande olika funktioner från de samverkande parterna berättade om hur de såg på samverkan mellan forskning och kommunal praktik.

Det andra tillfället är ett möte som ägde rum den 23 november 2006 mellan tjänstemän (personalchefer och motsvarande) från fyra av de samverkande parterna (fyra kommuner) inom ramen för HELIX partnerskap. Vid detta möte diskuterade de aktuella personerna hur de hade upplevt hur samarbete hade utvecklats inom ramen för partnerskapet HELIX.

Det första tillfället valdes därför att det framför allt handlade om kunskapskulturella aspekter. Det andra valdes därför att det belyser processuella förhållanden i samband med samverkan mellan forskning och praktik.

2. Kunskapskulturella möten

2.1 Sociala miljöers inverkan på föreställningar om kunskap

I detta avsnitt diskuteras sociala miljöers inverkan på föreställningar om kunskap. Detta sker med hjälp av referat från ett seminarium där några kommun- och universitetsrepresentanter berättade hur de såg på samarbete mellan kommun och universitet.

Föreställningar om kunskap: Kunskapsbegreppet är inte bara allmänt positivt värdeladdat. Det finns också en rad olika uppfattningar om dess innebörd i såväl vetenskapliga som mer vardagliga sammanhang. I detta arbete används ett kunskaps sociologiskt perspektiv, vilket inrymmer en syn på kunskap som något som är socialt konstruerat och som är föränderligt. Detta är ett förhållningssätt

förknippat med socialkonstruktionismen⁸. Det finns dock andra föreställningar, vilket framgår nedan.

I den fortsatta framställningen är tanken att först fånga föreställningar om kunskap såsom de kan komma till uttryck i samband med att människor från skilda sociala sammanhang möts för att utveckla kunskap. Därefter skall fångade kunskapsföreställningar relateras till sociala miljöer. För detta ändamål behöver föreställningarna kategoriseras. Jag väljer då att utgå från Aristoteles' tre kunskapsformer – episteme (vetande), techne (kunnande) och fronesis (klokhhet). Jag gör detta val eftersom jag ser indelningen som relevant för mina ändamål. Jag lånar gärna en formulering av Bernt Gustavsson (2004, sid. 7-8) som uttryck för detta. Han säger att diskussionen om kunskap under senare årtionden har förts i tre spår, ”*ett i vetenskapens, ett i yrkeskunskapens och ett tredje i etikens och politikens*”. Vilka innebörder kan man då ge dessa tre kunskapsformer?

Med hjälp av en svensk översättning av Aristoteles' Nikomachiska Etik (1988, sid. 161-165) kan kunskapsformerna beskrivas på följande sätt:

- Vetande kan sägas stå för något som är ”*nödvändigt betingat*” och som ”*inte kan förhålla sig annorlunda*” och som är evigt. Vetande är ett ”*bevismässigt tillstånd*”.
- Kunnande har att göra med det Aristoteles kallade för framställande och framför allt med hur framställande går till i relation till den som utför det. Detta kan också benämnas som yrkeskunskap. Så här beskrivs det i Aristoteles' text: ”*Kunnighet har att göra med uppkomst och går ut på framställning och tänkande hur något skall uppkomma som har en möjlighet att antingen finnas till eller inte finnas till och vars upphov är beroende av producenten och inte av produkten själv.*”
- Klokhhet handlar om att kunna ”*överväga sådana saker som är goda och nyttiga – inte bara för vederbörande själv – utan med hänsyn till ett gott liv överhuvudtaget*”. Klokhhet ses av Aristoteles som ”*en disposition att handla i förening med en riktig tanke om vad som är gott och ont för människan*”.

I ett tidigare arbete (Jonsson 2001) fördjupade jag mig i hur kunskapsformerna har framställts i idéhistoriska verk. Min ambition var att identifiera särdragen i formerna genom att ställa dem parvis mot varandra. Jag tyckte mig då kunna se att de skilde sig från varandra i fem avseenden som tabell 1 visar.⁹

---

⁸ För mer information om socialkonstruktionism, se exempelvis Searle (1995).

⁹ Det bör påpekas att den sammanställning som återges i tabellen är en grov beskrivning av kunskapsformerna. Sammanställningen gör inte anspråk på att vara invändningsfri. Den har gjorts för att i stora drag kunna åtskilja och karaktärisera kunskapsformerna.

Tabell 1: Kunskapsformer (efter Jonsson 2001)

	VETANDE	KUNNANDE	KLOKHET
Kunskapens innehåll	Innebörder i företeelser	Hur man gör/ framställer	Hur man "lever" i livet
Kunskapens syfte	Logisk slutledning	Rationellt handlande	"Klokt"/"gott" handlande
Kunskapens relation med objekt och subjekt	Kunskap fristående från objekt och subjekt. Del av livsvärld.	Kunskap integrerad med objekt, subjekt och kultur.	Kunskap integrerad med objekt, subjekt och kultur.
Kunskapens relation med verklighet.	Avbildning. Tolkning och förståelse.	Syns i handlingar.	Syns i handlingar. Tolkning och förståelse
Skapande och användning av kunskap.	Åtskilda.	Sammanhängande	Sammanhängande

Det första sättet att karakterisera kunskapsformerna, som i tabellen har benämnts som kunskapens innehåll, kan också ses som vad kunskap handlar om. Med hjälp av detta perspektiv framgår det att 'vetande' handlar om att "veta att" medan de båda andra kunskapsformerna handlar om att "veta hur"; i fallet 'kunnande' relaterat till framställande och i fallet 'klokhet' avseende att leva i livet i stort.

När det gäller kunskapens syfte så visar tabell 1 att både 'vetande' och 'kunnande' strävar efter rationalitet – när det gäller tänkande respektive handlande. När det gäller 'klokhet' så är syftet i stället att sträva efter etiskt riktigt handlande.

I kunskapsformen 'vetande' ses kunskap som något fristående från människan och som något som finns runt omkring människan i hennes så kallade livsvärld. Så är inte fallet i de båda andra kunskapsformerna. Där betraktas kunskap som nära förbunden med människan; både som något som människan bär som objekt och som något som människan skapar som subjekt. Kunskap kan antingen ses som en tradition i fallet 'kunnande' eller som en del i mänsklig kultur ('klokhet').

Inom delar av den teoretiska kunskapstraditionen 'vetande' ses kunskap som avbildning av verkligheten, medan en dominerande uppfattning i de båda andra formerna ser kunskap i handlingar. När det gäller hur kunskap skapas och används så ser kunskapsformen 'vetande' detta som åtskilda processer, medan de båda andra formerna ser skapande och användning av kunskap som sammanhängande aktiviteter.

Ovanstående sätt att karaktärisera kunskapsformer används i det följande i syfte att identifiera och diskutera föreställningar om kunskap i de uttalanden som gjordes vid ett seminarium där några kommun- och universitetsrepresentanter berättade hur de såg på samarbete mellan kommun och universitet¹⁰. Tre samverkansområden stod i centrum för intresset – samverkan inom

¹⁰ De som agerade vid seminariet fick möjlighet att förbereda sig med hjälp av följande frågor: Vad handlar samverkan om? Varför vill man samverka? Vad skall man använda kunskap till? Hur länge har samverkan pågått? Hur har den vuxit fram? Vad har man fått ut av samverkan? Vad förväntar man sig att få ut av samverkan? Hur ordnas samverkan i rumsliga och tidsmässiga hänseenden? Vad är lätt vid samverkan? Vad är svårt vid samverkan? Deltagarna fick frågorna i förväg. Jag fungerade som samtalsledare med möjlighet att ställa kompletterande frågor

samhällsplaneringsområdet, samverkan avseende socialt arbete respektive samverkan mellan universitet och kommun i stort. Låt oss börja med det förstnämnda området.

Föreställningar om kunskap vid samarbete rörande samhällsplanering: En kommunpolitiker verksam med samhällsbyggnadsfrågor berättade om utvecklingsprojektet ”Den Goda Staden” som handlar om att utveckla stadsmiljöer i samband med större infrastrukturförändringar. Så här formulerade sig samhällsbyggnadspolitikern om ett eventuellt samarbete:

Vi har ett behov av samarbete med universitet vad gäller frågor om det hållbara samhället. Jag tror att vi med hjälp av forskning – beteendevetenskaplig och tvärvetenskaplig – skulle kunna få svar på frågor om vad det är som påverkar vår livsstil.

Detta uttalande kan ses som uttryck för vad man från projektets sida i vid bemärkelse skulle vilja ha hjälp med från Linköpings universitet. Lite längre fram i berättelsen preciserades detta behov på följande sätt:

Vi behöver hjälp från universitetet med att få in alla aspekter i vår samhällsplanering – trafikslag, infrastruktur, grönstruktur, avfallsstruktur, bebyggelse och roller för samverkan. Här måste vi grunda oss på vetenskap. Här finns det mycket att göra i form av examensarbeten och andra typer av studier.

Dessa uttalanden tyder på förväntningar på att samarbete med universitetet kring projektet ”Den Goda Staden” skulle kunna ge kunskap i form av ’vetande’. Uttalandena ger uttryck för en syn på kunskap som avbildningar av verkligheten. Förväntad kunskap skall också kunna användas för att kunna göra logiska val i samhällsplaneringen.

En doktorand, som forskar om kollektivtrafikens plats i samhällsplaneringen, har studerat en process med att planera och bygga om en trafikplats för kollektivtrafik i Norrköping. Doktoranden har följt den aktuella processen och berättade så här om hur kontakterna med kommunen utvecklades:

Jag har gjort intervjuer med mycket kommunfolk. Jag har mött mycken öppenhet och ett stort intresse för att prata om de här sakerna. Mitt arbete var från början inte tänkt som ett samarbete. Det har successivt utvecklats åt det hållet. Vi skulle kunna fortsätta dialogen. Jag ser utifrån mina perspektiv – de historiska och de kulturella – att vissa perspektiv kommer i bakvattnet i projektet Den Goda Staden.

På frågan om hur han har blivit bemött av representanter för kommunen och inbjuden till fortsatt samarbete svarade doktoranden så här:

Det finns ett intresse hela tiden. Men, när man kommer med kritiska perspektiv så kan man känna att det blir lite för krångligt för kommunens folk och då backar de lite grand. Där ser jag en svårighet. När man exempelvis talar om hållbarhet så tycker jag ofta att det ekonomiska och det ekologiska matchar varandra väldigt bra, medan de sociala aspekterna kommer i skymundan.

Dessa uttalanden ger på liknande sätt som samhällsbyggnadspolitikern uttryck för en teoretisk syn på kunskap i form av att det skulle behövas mer ’vetande’. Doktoranden ansåg att han som forskare skulle kunna tillhandahålla kompletterande perspektiv på samhällsliga förhållanden.

---

under samtalens gång. Denna möjlighet användes också. Varje person hade cirka femton minuter till sitt förfogande.

Föreställningar om kunskap vid samarbete rörande socialt arbete: Mellan socialförvaltningen i Norrköpings kommun och Linköpings universitet och dess institution för samhällsutveckling och välfärd (ISV) har det förekommit samarbete under ett antal år. På följande sätt deklarerade en tjänsteman verksam inom kommunens socialtjänst sin grundsyn på samverkan mellan de aktuella parterna:

Om man skall samarbeta bra med varandra så förutsätter det att man har liknande uppdrag och behov och att man kan mötas utifrån det. Då är det ju så att delvis har kommunen och universitetet när det gäller socialtjänst helt olika uppdrag och helt olika behov. Vi skall producera vård för missbrukare och vi skall göra goda insatser för barn. Vi skall naturligtvis vila på en grund som är vetenskaplig och kunskapsbaserad. Universitetet skall kanske ta fram den grunden, men också producera doktorer, docenter och professorer.

Ibland har vi mot denna bakgrund olika förväntningar på detta samarbete och vi kanske har orealistiska förväntningar. Men, för att det skall bli bra så måste vi mötas. För socialtjänsten är det oerhört viktigt att vi får tillgång till senaste vetenskapliga råd och rön om evidensbaserade metoder som vi ska använda. Här behöver vi ett mer konkret samarbete så att vi skall hitta varandra och känna den ömsesidiga nyttan i det.

En universitetslektor vid universitetet och den nämnda institutionen ISV, berättade följande om sina upplevelser av samarbete med kommunens socialtjänst:

Vi har haft samarbete och samverkan under flera år med socialförvaltningen. Vi började med att socialförvaltningen köpte uppdragsutbildning av oss under tre år. Det fungerade bra, men vi konstaterade att vi borde mötes lite närmare och konkretare.

Vi har därför utvecklat ett samverkansavtal utifrån vilket vi inte sysslar med uppdragsutbildning. Det handlar mer om att vi skall finnas och mötas på olika sätt. Vi kommer då inte in som experter utan mer som bollplank. Vi kan då mötas mellan den erfarenhetsbaserade kunskap som finns inom socialtjänsten och de glasögon som vi har.

Ett exempel på detta är en verksamhet som heter Sköldpaddan. Det handlar om en drogpreventiv verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar. Där har vi gjort så att våra studenter har skrivit uppsatser inom ramen för Sköldpaddan. Sedan har vi mötts ett antal gånger för att diskutera det här. Vid ett tillfälle kom det spontant från en person: "Är Sköldpaddan bra då?" Då kände jag att här har vi jobbat över ett år och så har vi ändå inte lyckats svara på den konkreta frågan.

Socialtjänsttjänstemannen tillade att "det just är den frågan som vi förväntas ge ett bra svar på till våra uppdragsgivare i socialnämnden". Universitetslektorn fortsatte med följande resonemang om samarbete mellan kommunal och akademisk praktik:

Här har vi en knäckfråga. Jag tror inte att vi skall svara så enkelt på en sådan fråga. Världen är inte så enkel. Det finns alltid saker och ting som krånglar till det. Jag tror att vi behöver göra mer. När vi har en rapport så behöver vi jobba med den som ett underlag.

Socialtjänsttjänstemannen kommenterade detta på följande sätt:

Det är helt rätt. Socialtjänsten har ett stort krav på sig att arbeta med evidensbaserade metoder. Då måste man ha någon slags grund att stå på. Det är därför som vi hamnar i den här typen av frågor. Vi har under många år jobbat med egna uppföljningar och utvärderingar om vad som händer när ungdomar har varit på institution. Det vi kan få hjälp med är att koppla detta till vetenskap om vad det finns i form av forskning.

I allmänna avseenden ansåg socialtjänsttjänstemannen att det finns många möjligheter att utveckla samarbetet med universitetet. Så här utvecklades denna uppfattning:

Personal i vår kommunala verksamhet kan behöva lära sig att det inte är så märkvärdigt eller konstigt det här med vetenskaplighet. Vi är ju i tasselmarkerna själva i vårt eget arbete. Vi har inte begreppen och vi ser inte alltid att vi gör uppföljningar och utvärderingar. Det behöver vi hjälp med att förstå.

I dialogen mellan socialtjänsttjänstemannen och universitetslektorn återfinns föreställningar om kunskap som något som är starkt relaterat till handling. Tjänstemannen uttryckte en förväntan på att få ”tillgång till senaste vetenskapliga råd och rön om evidensbaserade metoder som vi skall använda”. Detta kan tolkas som en syn på kunskap som ’kunnande’ som syns i handlingar och som anger hur man skall göra. I diskussionen om huruvida en viss verksamhet är bra eller inte skymtar också en dragning åt att se kunskap som ’klokhet’, eftersom frågan kan förstås både som rationellt och som gott handlande. Men, i grunden är den refererade diskussionen om förväntningar på kunskap uttryck för hur man skall handla inom olika delar av socialtjänsten mer än för hur man skall leva i största allmänhet.

Universitetslektorn uttryckte sig i termer som kan tolkas som att socialtjänsten har behov av handlingsrelaterad kunskap: ”Jag tror att det handlar om att eran roll inom socialtjänsten är kopplad till handling och åtgärder.” Men, vederbörande gav i samma andemening också uttryck för en syn på att det kan behövas förståelseorienterad kunskap: ”Vi som kommer från ett annat håll kanske strävar efter reflektion, efter att förstå sammanhang och sociala kontexter.”

I samtalet mellan socialtjänsttjänstemannen och universitetslektorn uttrycktes tankar och önskemål om närmare samarbete som kan tolkas som att mötas utifrån inte bara en syn på kunskap som handlingsorienterad utan också som förståelseinriktad. Universitetslektorn pratade om att ”göra mer” med de rapporter som tas fram rörande socialtjänsten och tjänstemannen om att få hjälp med att ställa frågor vid utvärderingar.

Föreställningar om kunskap vid samarbete i stort mellan universitet och kommun: En universitetsledningsrepresentant berättade om sina erfarenheter av samarbete mellan Norrköpings kommun och Linköpings universitet samt om det samarbetsavtal som finns mellan dessa:

Kommunen tycks många gånger vara mest intresserad av beteendevetenskap och tillämpad samhällsvetenskap. Man frågar inte lika tydligt efter renodlade tekniska och naturvetenskapliga liksom humanistiska delar av universitetet.

I samarbetet behöver vi ha respekt för att kommunen är komplex med mycket verksamhet, många människor med olika viljor och ambitioner. På samma sätt inrymmer universitetet vitt förgrenade verksamheter med alla möjliga kulturer. Det är inte så lätt att peka med hela handen och att tro att man kan få alla att gå åt samma håll.

Ett samarbetsavtal av det slag som vi nu har spelar en stor roll vid uppbyggnad av samarbete. Sedan kanske det har spelat ut sin roll som en slags samarbetsmäklare. Vi är inte där än.

En annan universitetsledningsrepresentant, verksam inom en av Linköpings universitets fakultetsledning, såg utifrån universitets synvinkel tre viktiga skäl till samarbete med Norrköpings kommun. Ett skäl handlar om grundutbildningen, ett annat om finansiering och ett tredje om studentmiljön. Det tredje skälet sågs som grundläggande och som i Norrköping ansågs fungera mycket väl. Det gör det på de andra områdena också, enligt vederbörande. Så här beskrev fakultetsrepresentanten vikten av samarbete rörande grundutbildningen:

Det är självklart så att samarbete är väldigt viktig för våra utbildningar och för möjligheterna för våra studenter att få komma till det de ibland kallar för "verkligheten" och få tillgång till bollplank mot vilka de kan ställa det de läser i böcker. Ni bidrar med mycket i våra utbildningar. Jag tror att vi inte kan bedriva vår grundutbildning utan det här samarbetet. I detta ingår också tillgången på praktikplatser.

Risken är att ni som kommer från verkligheten ofta blir hjältar för våra studenter. Ni kan ju det här med hur det skall fungera i praktiken. Vi som är på universitetet vi kan ju inte det. Vi håller bara på med teorier och sådant. En anekdot var när jag själv arbetade med ekonomutbildningarna. Då hade vi en av den tidens företagshjältar som gästföreläsare och det var han som var chef för SAS, nämligen Janne Carlsson. Han var lysande, tyckte studenterna, och han avslutade med att säga: "Kom ihåg en sak! Intäkterna måste alltid vara större än kostnaderna över tiden. Annars går det åt helvete." Studenterna tjöt av förtjusning. Äntligen hade de fått tag i något av värde. Och då hade de studerat ekonomi under två eller tre år. Detta lilla exempel visar att det finns risk för att vi i skenet av er inte framstår som särskilt kunniga på universitetet. Ni kan ju tänka på det.

Fakultetsledningsrepresentanten ansåg att samarbetet med Norrköpings kommun fungerar bra och att det finns två skäl till detta. Det ena handlar om att det finns ett väl utvecklat förtroende för varandra. Det andra är att det finns en ömsesidighet i samarbetet, vilket gör att om någon bryter ett samarbete så förlorar denna någon på detta. Dessa båda omständigheter sågs som mycket viktiga för att möta den osäkerhet som nu för tiden kännetecknar universitetsvärlden när det gäller finansiering, studenttillströmning och andra förutsättningsförändringar:

Den här osäkerheten gör att det finns en sak som man kan vara säker på, nämligen att det blir aldrig som man har planerat. En forskningsfråga blir på detta sätt aldrig löst. Detta kanske också kan ses som en processyn på kunskapsutveckling som skiljer sig ifrån en planeringssyn. Jag tror att man skall ha den öppenheten från både universitetets och kommunens sida att samarbete måste få växa fram. Det går inte på förhand att bestämma vad nyttan skall bli. Vet man vad nyttan skall bli då behöver man nästan inte forska. Här har vi nog från universitetets sida lättare att umgås med kommuner och andra lokala intressenter än vad vi har med centrala statliga forskningsfinansiärer. De senare förväntar sig att vi skall tala om vad vi skall göra och vad vi skall komma fram till.

En kommunstyrelsepolitiker i Norrköpings kommun ansåg att samarbetet med universitet hittills har betytt en hel del. Han berättade bland annat följande:

Jag har ibland kunnat höra att våra tjänstemän tycker att universitetsvärlden är lite väl akademisk. De vill hellre få de här snabba raka svaren. Men, det kanske man inte alltid får. Man får ett vidare perspektiv och ett bredare sätt att tänka, vilket gör att man kanske inte tar allt för givet. Ibland kanske man i kommunen är lite för snabb att komma till slutsatser. Ibland kanske det är bra att vi breddar tänkandet.

Politikern hade noterat att det inte alltid är så lätt att få till stånd konstruktiva möten:

Universitet och kommunen måste mötas. Kommunen måste lära sig se betydelsen av ett vidgat perspektiv. Men, det kan också vara så att universitetet och forskarna behöver inse att man lite snabbare kan behöva ge resultaten och därefter ge bakgrunden till resultaten.

En ledande tjänsteman i Norrköpings kommun berättade om sin kontakt med universitetet och hur kommunen kom med i partnerskapet HELIX.

När vi kom in i det här arbetet våren 2005 hade de andra aktörerna nästan hållit på under ett år och processat det här med HELIX. Efter det första mötet i HELIX var min tanke: Hur skall vi kunna få ut någonting av det här? Hur skall vi komma in i det här? Jag trodde att folk från andra parter liksom de kära professorerna visste vad det handlade om, men inte jag och inte några till.

I alla fall satte det här igång något hos oss och då blev det nästan krampaktigt. Vi måste hitta något som stämmer överens med HELIX, så vi till oss själva. Så småningom insåg vi att det här sättet att tänka var uttryck för ett fullständigt hjärnsläpp och vi sa till varandra att vi kan ju bara inte formulera något för sakens skull. Vi måste hitta något som vi kan ha nytta av. Vi kämpade på hela hösten 2005 och våren 2006. På något konstigt vis så hände det saker. Ur de träffar som vi har haft i HELIX så kom det ut någonting som jag inte förstår hur det gick till. När vi sitter här nu så har polletterna ramlat ner. Vi har nu två stora projekt på gång. Här har universitetets folk i HELIX varit mycket tillmötesgående. De har nappat på de behov som vi har sett.

På frågan om kommunen har kunnat påverka vad som skall göras i partnerskapet svarade tjänstemannen:

Ja, i allra högsta grad. Vi har fått gehör för våra utgångspunkter. Det känns som om både vi och universitets folk kommer att kunna ha stor användning av detta i vårt fortsatta samarbete.

Avslutningsvis sammanfattade tjänstemannen sina lärdomar på följande sätt:

Det är inte så lätt att etablera samarbete för vi har väldigt olika förväntningar och ingångar och olika kulturer. Jag tror att de gångna ett och ett halvt åren har haft ett stort värde liksom att vi har kunnat träffas på det här fria och öppna sättet. Vi har hittat varandra och nu så börjar vi kunna skönja resultat.

Vi måste tillsammans få den här kulturkompetensen. Jag hade kanske bilder av universitetsvärlden som kan beskrivas som förutfattade meningar. Och jag antar att det är likadant åt det andra hållet. Det är väl alltid så att det är nyttigt att ha de här mötesplatserna och få bryta frågeställningar med varandra. Man måste nog ta sig den

här tiden. Det är ett bekymmer. Vi måste åka på de här träffarna för att förstå och kunna få tillbaks någonting.

I fakultetsledningsrepresentantens reflektioner över samarbete mellan universitet och kommuner återfanns inslag som kan tolkas i kunskapsformmässiga avseenden. Vederbörande pratade om att människor från kommuner och andra ”*verkligheter*” vid möten med studenter kan uppfattas som ”*hjältar*”, eftersom de ”*kan det här med hur det skall fungera i praktiken*”, medan ”*vi som är på universitetet*” inte kan det, eftersom ”*vi bara håller på med teorier och sådant*”. Dessa uttalanden kan tolkas som föreställningar om två former av kunskap – ’kunnande’ respektive ’vetande’.

Kommunstyrelsepolitikern gav uttryck för att människor från kommunen kan förvänta sig ”*snabba raka svar*” och att forskare och lärare från universitetet inte alltid ger detta utan i stället tillhandahåller ”*vidare perspektiv och ett bredare sätt att tänka, vilket gör att man kanske inte tar allt för givet*”. Politikerns resonemang kan inte entydigt tolkas som föreställningar om ’kunnande’ respektive ’vetande’. Om de ”*raka svaren*” förväntas komma till användning i syfte att åstadkomma ’rationellt handlande’, så kan förväntningarna tolkas som behov av ’kunnande’. Resonemanget kan också uppfattas som olika slags ’vetande’ om det är så att de ”*raka svaren*” är tänkta att komma till användning som ’logisk slutledning’.

Kunskapsföreställningars sociala bundenhet: Av de uttalanden om kunskap som har diskuterats ovan kan man iaktta en mångfald av föreställningar, vilka har tolkats som ’vetande’, ’kunnande’ respektive ’klokhet’. Föreställningar uttrycks både som egna synsätt och som egna behov, men också som tolkningar av andras behov av och syn på kunskap. Noterbart är att de tre refererade kommunrepresentanterna ger uttryck för att det inom kommunen behövs kunskap av alla tre slagen. Även universitetsrepresentanterna ger uttryck för skilda föreställningar om kunskap.

Av detta kan man kanske sluta sig till att det inte är säkert att man kan utgå från att de föreställningar om kunskap som kommun- respektive universitetsrepresentanter kan ha betingas av att de är verksamma i just kommuner eller universitet. Det är mer komplext än så. Detta diskuteras vidare i det följande.

Av det som återgavs ovan framgår att både den kommunala samhällsbyggnadspolitikern och doktoranden gav uttryck för att ett närmare samarbete inom samhällsplaneringsområdet kan behöva resultera i kunskap i form av ’vetande’. Doktoranden berättade att det inte alltid är lätt att bli överens om vilket slags vetande som kan behövas. Socialtjänsttjänstemannen och universitetslektorn samtalade om att det rörande socialtjänst kan behövas kunskap i första hand relaterat till handling, dvs. den kunskapsform som benämns ’kunnande’. Men, ansåg universitetslektorn, det kan också behövas kritiskt vetande.

Här kan vi alltså se hur föreställningar om kunskap tycks kunna vara präglade av de sammanhang där kunskap förväntas komma till användning och vilken slags kunskap som där behövs. Intressant att notera är att likartade föreställningar finns i både akademi och kommunal praktik inom respektive sammanhang samtidigt som viss olikhet skymtar fram och det gäller framför allt kritiskt präglat vetande.

Dessa tolkningar bör dock göras med försiktighet. Kunskapsföreställningarna kan inte med säkerhet sägas vara präglade av just föreställningar om behov relaterade till verksamheter. De kan också härstamma från andra sammanhang där personerna har verkat, exempelvis deras grundutbildning och tidigare sysselsättningar.

På universitetsledningsnivå gav fakultetsföreträdaren uttryck för en föreställning som kan uttryckas som att kommuner representerar en kunskapssyn och har kunskapsbehov som är mer handlingsorienterad än akademins. Den andre universitetsledningsrepresentanten uttryckte en uppfattning att kommunen är mer intresserad av samarbete med de delar av universitetet som ägnar sig åt beteendevetenskap och tillämpad samhällsvetenskap än man är av renodlad naturvetenskap och teknik liksom av humaniora. Detta kan måhända förstås som en uppfattning grundad mer på vilka kompetensområden som dominerar i en kommun än på att kommunen och universitet skulle representera skilda synsätt på kunskap.

Kommunstyrelsepolitikern uttryckte tankar om kunskapskulturella förhållanden och deras betydelse för samverkan mellan kommunen och universitetet. Vederbörande gav uttryck för att möten mellan kommunala tjänstemän och personer från universitetet i sig ofta innebär möten mellan skilda föreställningar om kunskap. Detta tycks dock, enligt vederbörande inte behöva innebära problem utan snarare något som är bra för kommunen, eftersom *"det är bra att vi breddar tänkandet"*. Det finns dock problem vid möten i form av att den kunskap som tas fram av forskare inte alltid når kommunrepresentanter. Så här uttryckte kommunstyrelsepolitikern detta: *"Universitet och forskarna behöver inse att man lite snabbare kan behöva ge resultaten och därefter ge bakgrunden till resultaten."*

En ledande kommunal tjänsteman gav också uttryck för att det inom kommunen finns kunskapskulturella förhållanden som skiljer sig från universitetets. Vederbörande talade om olika *"förväntningar och ingångar"* och om *"olika kulturer"* utan att närmare precisera innebörden i detta. Han talade också om att han har haft bilder av universitetsvärlden som kan beskrivas som *"förutfattade meningar"*. Vidare ansåg han att det var viktigt att *"tillsammans få den här kulturkompetensen"*.

Hur kan då de uttalanden om kunskap som gjordes av universitetslednings- respektive kommunledningsrepresentanter tolkas vad gäller social prägling? Representanterna för universitetet gav uttryck för att kommuner i stort är handlande organisationer som behöver handlingsorienterad kunskap. Hur dessa föreställningar är socialt präglade kan inte bedömas.

Kommunpolitikern tycks också utgå från en sådan föreställning, men verkar även mena att kommunen också kan behöva förståelseorienterad kunskap. Inte heller dessa föreställningar kan relateras till sociala miljöer. Den kommunala cheftjänstemannen gav inte explicita uttryck för kunskapssynsätt utan mer allmänt för att kommunen och universitet representerar skilda kulturer.

Vad kan man då av ovanstående diskussion sluta sig till när det gäller hur föreställningar om kunskap präglas av sociala miljöer? Ibland tycks det vara möjligt att knyta kunskapssynsätt till sociala sammanhang. Detta tycks vara fallet då individer uttrycker sina föreställningar om kunskap relaterat till de sammanhang (socialtjänst, samhällsplanering) där kunskap förväntas komma till användning. Sådant tänkande är då präglat av mer bestämda sociala sammanhang än i de fall då individer i allmänna ordalag uttalar sig om kunskap relaterat till mer obestämda sociala sammanhang, som exempelvis kommuner.

En slutsats av diskussionen är därför att det vid ett närmare betraktande tycks vara möjligt att knyta individers syn på kunskap till sociala sammanhang. Men, många omständigheter tycks kunna spela in. En sådan är den närhet som bärare av kunskapsföreställningar har till de sammanhang där kunskapen har relevans.

2.2 Samverkansprocessers tidsmässiga inverkan på kunskapsföreställningar

I föregående avsnitt har föreställningar om kunskap behandlats som statiska företeelser utan en närvarande tidsdimension. I detta avsnitt tillförs denna dimension. Den fråga som skall behandlas är på vilka sätt som tidsmässiga aspekter kan inverka på kunskapskulturella förhållanden i samband med samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället. För att kunna behandla denna fråga infogas ytterligare empiriska iakttagelser. De hämtas från ett möte den 23 november 2006 med representanter för de fyra kommuner som medverkar i det tidigare nämnda partnerskapet HELIX. Vi detta möte diskuterades upplevelser av att etablera partnerskapet. Sju kommunrepresentanter deltog från fyra kommuner. Samtliga arbetar på ett eller annat sätt med personalfrågor i sina kommuner. Samtalsdeltagarna hade innan samtalet fått ett antal frågor.¹¹

Lätt och svårt vid etablerande av samverkan: De i samtalet medverkande hade kommit in i partnerskapssamarbetet i olika skeden av etableringsprocessen. Två hade varit med i stort sett från början vid diskussionerna under 2003 då idén om en ansökan till VINNOVA började diskuteras. Två kom in under 2005 i slutskedet av ansökningsarbetet. Tre personer började delta i partnerskapsarbetet under 2006 då alltså samarbetet hade börjat etableras på basis av fattade beslut om dess existens. Samtalsdeltagarna har olika funktioner i HELIX. Fem av dem har övergripande funktioner inom personalområdet i sina kommuner. Övriga två medverkar direkt i etablerade projekt inom HELIX.

Båda dessa omständigheter tycks spela in när det gäller hur man har upplevt själva etablerandet av partnerskapet. En person som har varit med från början och som representerar sin kommun på ett övergripande plan ansåg att det är bra att det har tagit flera år att etablera partnerskapet. Det ansågs ha möjliggjort att *”vi har format det här tillsammans”*.

En annan person som också har en övergripande funktion och som kom med på slutet i förberedelsearbetet sa sig ha upplevt frustration och *”undrat över vad vi har varit med om”*. Successivt har dock saker och ting klarnat för denna person liksom för en annan som formulerade sig så här: *”Under etableringen var det diffust. Det har vänts till positiva bilder i form av möjligheter om hur vi skall vara med, vilket vi också har blivit.”*

Två av de i samtalet medverkande arbetar med frågor som är föremål för behandling i konkreta projekt inom HELIX. Båda kom med i samarbetet under 2006 och båda tyckte att det har varit lätt att komma med. En av dem uttryckte sig så här: *”Jag har inte sett några större svårigheter hittills. Jag är med från min kommun därför att det är min roll i kommunen att arbeta med rörlighet.”*

De sju samtalsdeltagarna gav uttryck för olika upplevelser av att börja samverka med människor från universitetsvärlden. Några tyckte att det har gått lätt. *”Överlag har det varit energigivande”*, ansåg en. En annan person berättade: *”Mina upplevelser av möten med akademien är inget nytt. Vi i vår kommun har tidigare träffat universitetsfolk ganska ofta, så det är inget nytt och det är positivt.”* Två av samtalsdeltagarna, som båda anser att det har varit lätt och positivt att komma med i samarbetet, berättade att de själva deltar i en universitetskurs om rörlighet. En av dem uttryckte sig på följande

---

¹¹ Här är frågorna: Hur länge har du varit med i arbetet med att etablera HELIX som ett samarbetsprojekt? På vilket sätt har du varit med i detta arbete? Vilka delar av HELIX har du kommit i kontakt med? Vilka dina upplevelser hittills av möten med akademien? Vad har varit lätt vid etablerandet av HELIX? Vad har varit svårt vid etablerandet av HELIX? Varför är du med som representant för din kommun? Vad förväntar du dig att din kommun skall få ut av medverkan i HELIX? Vad förväntar du dig att du skall få ut av din medverkan i HELIX? Vad tror du att universitetet och dess företrädare förväntar sig att få ut av samarbetet? Vad tror du att VINNOVA förväntar sig att få ut av samarbetet? Hur ser du på fortsatt samverkan inom ramen för HELIX?

sätt: ”Jag är jätteglad att vara student vid min ålder. Jag tycker om att vara det och få nya tankar. Nu passar det dessutom så himla bra in på vad som händer runt mitt jobb.”

Samverkan är dock inte alltid problemfri. Några kommunrepresentanter berättade att de ibland har mötts av attityder från personer verksamma vid universitetet som tyder på svårigheter att förstå att människor i en kommun inte alltid har så lätt för att frigöra sig från sina vardagliga förhållanden. En av samtalsdeltagarna uttryckte detta som skilda typer av ”produktionsapparater”. En annan person beskrev upplevda förståelsesvårigheter på följande sätt: ”Då kan det ibland bli så vid våra träffar att forskare kan tycka att vi inte riktigt inser vårt eget bästa och förstår att forskning kan ge en massa. Vi försöker försvara oss och säger då att ni forskare inte förstår att det här tar tid för oss. Vi lever lite grand i två olika slags verkligheter.”

Etablerande av samarbete inom partnerskapet handlar inte bara om att skapa fungerande relationer mellan de ingående parterna. Minst lika viktigt tycks det vara att, som en uttryckte sig, ”förankra HELIX i hemmaorganisationen”. Detta vittnar flera av de sju samtalsdeltagarna om och framför allt då de som arbetar strategiskt med personalfrågor.

Förankringsarbetet verkar ha handlat om olika slags svårigheter. Flera pekade på att man har mötts av reaktioner från människor i den egna kommunen som tycker att HELIX verkar intressant, men som säger att man ”är inne i så många andra intressanta externa projekt”.

En av kommunrepresentanterna har upplevt att det har varit svårt att ”få full acceptans politiskt att satsa så mycket som två hundra tusen kronor per år”, medan en representant för en annan kommun berättade att både kommunstyrelsen och personalutskottet tycker att satsningen på att vara med i HELIX är jättebra. Den senare kommunrepresentanten anser i stället att det har varit svårt att få med sig hela organisationen och att detta enligt vederbörande ”har att göra med att det hittills inte har varit så konkret i alla stycken. Pratar man med praktiker så framgår det att de vill ha konkreta besked om vad de kan få ut i konkreta resultat.”

Förväntningar på samverkan: Vid samtalet diskuterades förväntningar på vad samarbetet i HELIX skulle kunna leda till. Flera pekade här på att en förväntad ömsesidighet i form av både ett givande och ett tagande. På följande sätt uttryckte sig en person:

Jag förväntar mig att både jag som yrkesmänniska och vi i vår organisation just skall få vara med och få input samtidigt som vi får ge i detta sammanhang. Vi vill med hjälp av detta kunna förbättra verksamheten. Jag vill lära mig samtidigt som jag får tillfälle till reflektion. Eftersom man jobbar så intensivt operativt hela tiden så är det här verkligen tillfälle till något annat.

En annan av samtalsdeltagarna gjorde sig till uttryck för liknande tankar på följande sätt:

Jag förväntar mig också att vi skall kunna synliggöra det vi håller på med i vår kommun. Jag vet att vi har så mycket spännande på gång som vi kan dela med oss av. Jag är övertygad om att det kan vara intressant bara vi avsätter tid för att berätta om det.

Det fanns bland deltagarna en förhållandevis samstämd förväntan på möjligheter till lärande och då som en uttryckte sig ”lärande på olika nivåer ur ett organisationsperspektiv och för enskilda individer”.

Lärandet förväntas i sin tur leda till förbättrad verksamhet. En uttryckte det som ”att skapa mervärden i det vi gör” och att detta skall ske med hjälp av egna reflektioner och att ”vi har folk som tittar på oss utifrån”. Ett annat uttalande av liknande slag är följande:

Jag förväntar mig att det med hjälp av HELIX skall lyftas upp frågor på ett annat plan så att saker blir synliga och så att man får hjälp på traven med sitt eget utvecklingsarbete. Jag själv vill få en massa idéer och tankar som jag kan använda mig av och påverka saker och ting i kommunen.

Vad trodde då kommunrepresentanterna att universitetets företrädare i HELIX hade för förväntningar? ”Spännande forskning som kan tillföra verksamheten och regionen någonting”, ansåg en person som också trodde att HELIX är ett sätt ”att sätta universitetet på kartan”. En annan person hoppades att HELIX skulle innebära att forskare får tillgång till ”miljöer att forska inom i samverkan med dessa miljöer”. En tredje person förväntade sig att universitet skulle ”se oss som en bra samarbetspartner som kan medverka i forskningen. Jag tror att vi som praktiker har mycket att tillföra. Det är vi som vet vad vi kan behöva och vad vi vill ha belyst”.

Samtalsdeltagarna såg positivt på fortsatt samverkan. ”Det utkristalliserar sig hela tiden nya konstellationer som förstärks”, tyckte en som såg en spännande framtid i HELIX. En annan uttryckte sig så här:

Det som är en av styrkorna med HELIX är att det är så långsiktigt. Det är en av de absoluta styrkorna. Många gånger har man deltagit i verksamheter som löper över ett eller ett och ett halvt år. Det är alldeles för kort tid om man skall greppa över stora saker som det här ändå är. Jag tror att det under den kommande tioårsperioden kommer att komma fram en hel del intressant utifrån den sammansättning som vi har. För det är den andra styrkan i HELIX. Det finns aktörer från näringslivet, från offentliga organisationer och från fackliga organisationer bland annat. Det tror jag är jättebra. Jag tror att det kommer att födas mycket ur HELIX just beroende på att vi kommer att lära känna varandra.

En tredje samtalsdeltagare tyckte att HELIX har väldigt goda förutsättningar och att det är viktigt ”att snabbt kunna visa på resultat i form av analyser och intressanta iakttagelser och fenomen”.

Sammanfattning: På vilka sätt kan då tidsmässiga förhållanden inverka på kunskapskulturella förhållanden i samband med samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället?

- För det första framgår att delaktighet under längre tid (flera år i det redovisade fallet) vid formande av samarbete har betydelse för upplevelser av samarbete. Detta torde innebära möjligheter att utveckla gemensamma eller likartade föreställningar om bland annat kunskap.
- För det andra inverkar tidigare erfarenheter av samverkan med universitet. Detta kan ses som en form av kunskapsmässig förtrogenhet.
- För det tredje skapar vetskap om långsiktigt samarbete förväntningar på givande och tagande i kunskapsmässiga avseenden. Detta kan ses som öppenhet och beredskap för utveckling av föreställningar om kunskap.
- För det fjärde påtalas på olika sätt vikten av att det finns tid för samarbete.
- För det femte ses långsiktighet (mer än två år) i samarbete som en av de viktigaste styrkorna i det aktuella fallet.

3. Sammanfattande diskussion

I det här arbetet har samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället diskuterats utifrån ett kunskapssociologiskt perspektiv. Två samtalssammanhang har använts för att illustrera diskussionen. Syftet med arbetet har varit att identifiera kunskapskulturella förhållanden av betydelse för samverkan. Två frågor har analyserats. Den första handlar om vilka slags kunskapsföreställningar som kan förekomma och om hur sådana föreställningar kan vara knutna till sociala förhållanden. Den andra handlar om tidens inverkan på kunskapsföreställningar och samverkan.

Frågorna har behandlats i avsnitt 2 ovan. I det följande förs en sammanfattande diskussion om hur kunskapskulturella omständigheter kan inverka på samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället

Med ett kunskapssociologiskt perspektiv är det naturligt att betrakta uppfattningar om kunskap som relaterade till föränderliga sociala sammanhang och då till två typer av sammanhang – dels de sammanhang där människor möts för att tillsammans utveckla och använda kunskap, dels de sammanhang där de normalt verkar.

En ömsesidighet förefaller alltså föreligga när det gäller vad som påverkar vad. Å ena sidan kan de föreställningar om kunskap som aktörer bär med sig in i samverkansprocesser prägla det som händer i sådana processer. Å andra sidan är det sannolikt att det som händer i samverkansprocesser kan påverka deltagande aktörers föreställningar om kunskap, vilket i sin tur kan påverka de sammanhang där de normalt verkar, dvs. deras så kallade ”vardagliga” sammanhang.

Utifrån detta betraktelsesätt kan svaren på de båda frågor som diskuteras i denna artikel sammanfattas i två avseenden; för det första med avseende på hur kunskapsföreställningar kan påverka samverkansprocesser mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället, för det andra med avseende på hur sådana samverkansprocesser kan påverka människors kunskapsföreställningar.

3.1 Kunskapsföreställningars inverkan på samverkansprocesser

Vad är då möjligt att se från de samtal som har återgivits och diskuterats i avsnitt 2 ovan? Det förekom uttalanden som tyder på att svårigheter att mötas och utveckla samarbete kan ha att göra med möten mellan skilda kunskapsföreställningar. Den doktorand, som berättade om sin forskning rörande samhällsplanering, vittnade om kommunikationsproblem betingade av dels svårigheter att få till stånd kritisk forskning, dels skilda synsätt på centrala begrepp.

En ledande kommunpolitiker vittnade också om samarbetssvårigheter som hade att göra med skilda förväntningar på kunskap. Vederbörande tyckte sig ha noterat att kommunala tjänstemän anser att personer från universitetet är lite väl akademiska medan tjänstemännen själva vill få snabba och raka svar. Detta uttalande kan tolkas som uttryck för att skilda föreställningar om kunskap måhända kan förhindra och försvåra samverkan.

En universitetsföreträdare påtalade vikten av att ha respekt för den mångfald av verksamhet, viljor, ambitioner och kulturer som finns inom både en kommun och ett universitet. Det förekom också uttalanden som kan tolkas som att kunskapskulturella förhållanden har påverkat samverkansprocesser på ett gynnsamt sätt. En kommunrepresentant berättade om en sådan gynnsam påverkansprocess där kommunen fick gehör för sina utgångspunkter, vilket var bra för fortsatt samarbete.

I samtalen deltog kommunrepresentanter som ansåg att det har varit lätt att etablera samarbete. En refererade till att man var förtrogen med att umgås med människor från universitet. Två personer nämnde att de hade deltagit i en universitetskurs vilket med stor sannolikhet hade präglat deras syn på kunskap inom det aktuella samverkansområdet som i sin tur kan antas ha påverkat de samverkansprocesser som de hade deltagit i.

En annan omständighet som tycks kunna påverka etablerande av samarbete är hur nära man arbetar med det aktuella kunskapsområdet. Om samverkan är nära relaterad till specifika verksamhets- och kunskapsområden, så verkar det vara enklare att förena föreställningar om kunskap i samverkanssammanhang än om samverkan diskuteras på distans.

I flera uttalanden omvittnas tidens betydelse för att utveckla samverkansprocesser. Detta har också diskuterats i avsnitt 2 ovan. Personer från kommuner berättade om vikten av att ha varit med från början vid utveckling av samarbete. En person ansåg att man hade format ett samarbete tillsammans, vilket kan tolkas som ett uttryck för att egna föreställningar om kunskap kan ha påverkat samarbetets utveckling över tid.

Föreställningar om kunskap kan sammanfattningsvis såväl förhindra och försvåra som underlätta och stimulera samarbete. Avgörande är naturligtvis hur föreställningarna ser ut. Av betydelse är därför att de kommer till uttryck och kan göras till föremål för behandling.

3.2 Samverkansprocessers inverkan på kunskapsföreställningar

Om vi då vänder på frågan så kan vi fråga oss hur det som händer i samverkansprocesser kan påverka uppfattningar om kunskap? Vad finns att hämta i denna fråga från de återgivna samtalen och analysen av dem?

Det finns uttalanden om att det med hjälp av mer samverkan skulle kunna ske förändringar vad gäller föreställningar om kunskap. En kommunpolitiker ansåg att människor från universitetet och kommunen måste mötas så att kommunen kan lära sig se betydelsen av att få vidgade perspektiv på saker och ting.

Det finns också uttalanden som tyder på att föreställningar om vad kunskap är och om vad kunskap kan användas till har förändrats i samband med samverkan mellan forskare och aktörer från andra typer av organisationer. En ledande kommunal tjänsteman berättade om sina erfarenheter av att ha varit med och etablerat ett samarbete med universitet och hur man först trodde att universitetets företrädare skulle definiera vilken kunskap som skulle utvecklas i samarbetet och att denna föreställning så småningom förändrades på så sätt att kommunrepresentanten började bejaka den egna rätten att formulera vad som är kunskap och vilken slags kunskap som skulle utvecklas i samarbete.

I flera refererade uttalanden omtalas vikten av att bygga långvariga relationer i vilka man kan lära känna varandra, etablera förtroenden och utveckla förståelse för varandras förutsättningar. En tjänsteman uttryckte sig på följande sätt:

Det är inte så lätt att etablera samarbete för vi har väldigt olika förväntningar och ingångar och olika kulturer. Jag tror att de gångna ett och ett halvt åren har haft ett stort värde liksom att vi har kunnat träffas på det här fria och öppna sättet. Vi har hittat varandra och nu så börjar vi kunna skönja resultat.

Vi måste tillsammans få den här kulturkompetensen. Jag hade kanske bilder av universitetsvärlden som kan beskrivas som förutfattade meningar. Och jag antar att det är likadant åt det andra hållet. Det är väl alltid så att det är nyttigt att ha de här mötesplatserna och få bryta frågeställningar med varandra. Man måste nog ta sig den här tiden.

En universitetsföreträdare berättade om vikten av att ha avtal med vars hjälp samarbete kan byggas. En annan universitetsföreträdare ansåg att man måste ha en öppenhet från både universitets och kommunens sida för att samarbete måste få växa fram. Utifrån detta argumenterade vederbörande för en ”processyn på kunskapsutveckling som skiljer sig från en planeringssyn”.

Här kan sammanfattningsvis konstateras att individers föreställningar om kunskap kan påverkas av samverkansprocesser, vilket kan vara bra för samarbete. En viktig förutsättning är dock att man samverkar en längre tid. En annan är att det finns fungerande mötesplatser.

3.3 Sammanfattande iakttagelser och slutsatser

Av ovan gjord analys framgår att och i viss mån även hur föreställningar om kunskap kan påverka samverkansprocesser liksom omvänt hur sådana processer kan påverka föreställningar om kunskap. Att sådan påverkan sker är kanske inte så anmärkningsvärt utan ganska självklart. Det som är intressant är snarare under vilka förhållanden som detta kan ske och hur det kan gå till. Ett antal förhållanden har kunnat identifieras, nämligen:

1. En mångfald av kunskapsföreställningar kan förekomma vid samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället. Föreställningarna kan inte vid en snabb och ytlig anblick knytas till bestämda typer av sociala sammanhang. Många sociala miljöer och omständigheter kan spela in. I sammanhanget är det värt att notera att man inte kan prata om en universitetspräglad kunskapskultur och en praktikerpräglad (exempelvis kommunpräglad) kunskapskultur. De kunskapskulturella förhållandena är mer komplexa än så. Medvetenhet om detta är en omständighet som kan ha betydelse för att samverkande aktörer inte skall riskera att feltolka varandras föreställningar om kunskap och därmed förväntningar på samarbete.
2. Det kunskaps sociologiska perspektivet har vid analysen i detta arbete visat att föreställningar om kunskap kan såväl förhindra och försvåra samarbete som stimulera och underlätta det. Förekomster av mötesplatser, där synliggörande kan ske och där även föreställningar om och förväntningar på kunskap kan brytas mot varandra, är en andra omständighet av vikt.
3. Diskussionen ovan har också understrukit att kunskapsföreställningar behöver slå rot i sociala förhållanden – knutna till såväl samverkanssammanhang som till samverkande aktörers vardagliga sammanhang. För detta ändamål behövs tid för att föreställningar om kunskap skall kunna mötas och för att ny kunskap skall kunna utvecklas i samband med samverkan. Detta är en tredje omständighet.
4. En fjärde omständighet är att samverkansprocesser behöver ordnas och ledas över tid utifrån medvetenhet om att sådana processer i hög grad präglas av kunskapskulturella förhållanden.

Vad har då det kunskaps sociologiska perspektivet bidragit med när det gäller förståelse för samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället? En insikt är att perspektivet erbjuder möjligheter att fokusera på förekomster av föreställningar om kunskap och om deras relationer med sociala miljöer i tid och rum. En annan lärdom är att perspektivet öppnar upp för att

uppmärksamma både de sociala "vardagliga" miljöer som präglar kunskapsföreställningar hos samverkande aktörer och de miljöer som skapas för samverkan och kunskapsutveckling. För det tredje bejakar perspektivet förekomsten av skilda föreställningar om kunskap – de behöver finnas, de behöver samexistera och de behöver mötas och behandlas.

Ovanstående lärdomar kan formuleras som utmaningar i samband med samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället:

- Hur skapa medvetenhet och insikt om vilka föreställningar om kunskap som finns bland människor som står i begrepp att samverka med varandra?
- Hur ordna mötesplatser där samverkan kan äga rum på sådant sätt att respekt och förståelse för skilda kunskapsföreställningar kan skapas?
- Hur bygga långsiktiga samverkansrelationer där det ges tid för att utveckla samverkanskultur?

Utmaningar av dessa slag verkar vara angelägna och ständigt aktuella. De kan också betraktas som dilemman som kanske är likna angelägna att uppmärksamma som de dilemman – exempelvis: Hur kan teori och praktik integreras? Kan kunskapsbildning i samverkan vara kritisk?¹² – som brukar anföras då samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället diskuteras.

Utmaningarna kan ses både som teoretiska och praktiska i bemärkelsen att de handlar såväl om tänkande som om handlande i samband med samverkan mellan universitet/högskolor och andra delar av samhället. Både tänkande och handlande kan behöva fokusera mer på kunskapssociala förhållanden.

---

¹² Se exempelvis Svensson & Aagard Nielsen 2006, sid. 17).

Referenslista

- Aagaard Nielsen, K. & Svensson L. (2006). Action Research and Interactive Research. I Aagaard Nielsen; K. & Svensson, L. (2006). *Action and Interactive Research – Beyond practice and theory*. Shaker Publishing, Maastricht.
- Argyris, C. & Donald, S. (1991). Participatory Action Research and Action Science Compared. A Commentary. I Whyte, W. (ed.): *Participatory Action Research*. Sage.
- Aristoteles. (1988). *Den nikomachiska etiken*. Daidalos, Göteborg.
- Berger, P. L. & Luckman, T. (1967). *The Social Construction of Reality*. New York: Doubleday Anchor.
- Caventa, J. & Cornwall, A. (2005). Power & Knowledge. I Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.). (2005). *Handbook of Action Research. Participative Inquiry & Practice*. London: Sage.
- Eldelin, E. (2006). "De två kulturerna" flyttar hemifrån: C.P Snows begrepp i svensk idédebatt 1959 – 2005 (Avhandling). Carlssons, Stockholm.
- Fals Borda, O. (2005). Participatory (action) Research in Social Theory: Origins and Challenges. I Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.). (2005). *Handbook of Action Research. Participative Inquiry & Practice*. Sage, London.
- Gustavsson, B. (2000). *Kunskapsfilosofi. Tre kunskapsformer i historisk belysning*. Wahlström & Widstrand. Stockholm.
- Gustavsson, Bernt (red.), 2004: *Kunskap i det praktiska*. Studentlitteratur, Lund.
- Gustavsen, B. (1992). *Dialogue and Development. Theory of communication, action research and the restructuring of working life*. Van Gorcum, Assen.
- Gustavsen, B. (2005). Theory and Practice: the Mediating Discourse. I Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.). (2005). *Handbook of Action Research. Participative Inquiry & Practice*. Sage, London.
- Ingelstam, L. (2004). *Kampen om kunskapen*. Lärarförbundets förlag, Stockholm.
- Jonsson, L. (2001). *Kunskapsbildning i samverkan mellan forskning och praktik. En studie av interaktiv kunskapsbildning avseende kommunchefers chefskap*. Akademisk avhandling, Linköpings universitet, Linköping.
- Kemmins, S. (2005). Exploring the Relevance of critical Theory for Action research: Emancipatory Action research in the Footsteps of Jurgen Habermas. I Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.). (2005). *Handbook of Action Research. Participative Inquiry & Practice*. Sage, London.
- McCarty, E. D. (1996). *Knowledge as Culture. The new sociology of knowledge*. Sage, London.
- Melander, F. (2006). *Lokal forskningspolitik. Institutionell dynamik och organisatorisk omvandling vid Lunds universitet 1980-2005*. Akademisk avhandling. Lund: Lund political Studies 145. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.

- Park, P. (2005). Knowledge & Participatory Research. I Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.). (2005). *Handbook of Action Research. Participative Inquiry & Practice*. Sage, London.
- Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.). (2005). *Handbook of Action Research. Participative Inquiry & Practice*. Sage, London.
- Rigné, E-M. (2007). Kunskaps- och vetenskapssociologi. I Månsson, P. (red) (2007). *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar och teoretiker*. Prisma, Stockholm.
- Roos, H-E. (1998). Partipatorisk forskning i kunskapssamhället. Några kunskapssociologiska frågeställningar kring forskning och praktik. I Eikeland, O. & Fossetöl, K. (red). (1998). *Kunskapsproduksjon i endring: Nye erfarings- og organisationsformer*. Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo.
- Scott, W. R. (2001). *Institutions and Organizations*. Sage Publications, Thousand Oaks.
- Searle, J.R. (1995). *The Construction of Social Reality*. Free Press, New York.
- Svensson, L. (2002). En analys och blick framåt. I Svensson, L., Brulin, G., Ellström, P-E. & Widegren, Ö. (red.). (2002). *Interaktiv forskning – för utveckling av teori och praktik*. Arbetslivsinstitutet, Stockholm.
- Svensson, L., Brulin, G., Ellström, P-E. & Widegren, Ö. (red.). (2002). *Interaktiv forskning – för utveckling av teori och praktik*. Arbetslivsinstitutet, Stockholm.
- Toulmin, S. (1996). *Is Action Research Really 'Research'? Concept and Transformation 1:1*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- van Beinum, H. (1998). On the Practice of Action Research. I *Concepts of Transformation*. 3:1-2, 1998, 1-29. John Benjamins Publishing Co.

JÖNKÖPING UNIVERSITY

Jönköping University
Box 1026
S-551 11 Jönköping
Sweden
Phone: +46 (0)36 10 10 00
www.hj.se

Science, University and
Society
ISSN 1653-6010